

ОСОБЛИВОСТІ АСИМІЛЯЦІЇ АНГЛІЦИЗМІВ У СУЧАСНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ

SPECIFIC FEATURES OF ANGLICISMS' ASSIMILATION IN THE MODERN UKRAINIAN LANGUAGE

Гуцул Л.І.,

orcid.org/0000-0001-7566-490X

кандидат філологічних наук, доцент,

доцент кафедри соціальної роботи та мовної підготовки

Придніпровського інституту Приватного акціонерного товариства «Вищий навчальний заклад
«Міжрегіональна академія управління персоналом»

Комар Л.В.,

orcid.org/0000-0003-1961-2173

старший викладач кафедри соціальної роботи та мовної підготовки

Придніпровського інституту Приватного акціонерного товариства «Вищий навчальний заклад
«Міжрегіональна академія управління персоналом»

Луканська Г.А.,

orcid.org/0000-0001-8990-8573

старший викладач кафедри соціальної роботи та мовної підготовки

Придніпровського інституту Приватного акціонерного товариства
«Вищий навчальний заклад «Міжрегіональна академія управління персоналом»

У статті здійснено комплексний аналіз процесів асиміляції англіцизмів у сучасній українській мові в умовах активних глобалізаційних, соціокультурних та інформаційно-комунікативних змін. Актуальність дослідження зумовлена інтенсивним проникненням англійської лексики в різні сфери суспільного життя – науку, бізнес, масову культуру, медіадискурс і цифрову комунікацію, що істотно впливає на оновлення, структурування та функціонування лексичної системи української мови.

Метою статті є виявлення основних закономірностей, чинників, механізмів і стадій асиміляції англіцизмів з урахуванням їхніх фонетичних, графічних, морфологічних, і лексико-семантичних особливостей. У роботі проаналізовано причини запозичення англійських одиниць, серед яких провідне місце посідають номінативна недостатність, прагнення до мовної економії, потреба в нейтральній або експресивно забарвленій лексиці, а також тенденція до евфемізації мовлення й стилістичного пом'якшення висловлювання. Окреслено поетапний характер входження англіцизмів до мовної системи – від епізодичного використання в окремих комунікативних ситуаціях до стадії повної інтеграції, за якої іншомовне слово сприймається мовцями як органічна складова української лексики.

Детально розглянуто особливості фонетичної, графічної, граматичної та лексико-семантичної асиміляції англіцизмів, простежено процеси їх нормативного закріплення, семантичної трансформації та участі у словотвірних моделях сучасної української мови. Наголошено, що англіцизми виконують не лише номінативну, а й стилістичну, експресивну, прагматичну та соціокультурну функції, відображаючи сучасні мовні тенденції. Водночас підкреслено необхідність зваженого, нормативно обґрунтованого використання іншомовної лексики з метою збереження мовної самобутності, лексичної цілісності та функціональної стабільності української мови.

Ключові слова: англіцизми, українська мова, запозичення, асиміляція, фонетичні, графічні, морфологічні, лексико-семантичні особливості.

The paper presents comprehensive analysis of the processes of Anglicism assimilation in the modern Ukrainian language under conditions of intensive globalization, socio-cultural transformation, and the rapid development of information and communication technologies. The relevance of the study is determined by the growing influence of English lexical units on various spheres of public communication, including science, business, mass culture, media discourse, and digital interaction, which significantly affects the renewal, structuring, and functioning of the Ukrainian lexical system.

The aim of the study is to identify the main patterns, factors, mechanisms, and stages of Anglicisms' assimilation, taking into account their phonetic, graphic, morphological, lexico-semantic features. It is analysed the key reasons for lexical borrowing, among which nominative insufficiency, the tendency toward linguistic economy, the need for stylistically neutral or expressive vocabulary, as well as the euphemistic and pragmatic functions of borrowed units play a decisive role. Particular attention is paid to the gradual and staged nature of the assimilation process, which ranges from episodic usage in specific communicative contexts to full integration, when a foreign lexical item is perceived by speakers as an organic component of the recipient language.

The features of phonetic, graphic, grammatical, and lexical-semantic assimilation of Anglicisms are examined in detail, and the processes of their normative consolidation, semantic transformation, and participation in word-formation models of the modern Ukrainian language are traced. It is emphasized that Anglicisms perform not only a nominative function but also stylistic, expressive, pragmatic, and socio-cultural ones, reflecting contemporary communicative needs and language

trends. At the same time, the study highlights the importance of a balanced, norm-oriented approach to the use of foreign lexical units in order to preserve the linguistic identity, lexical integrity, and functional stability of the Ukrainian language.

Key words: anglicisms, Ukrainian language, borrowing, assimilation, phonetic, graphic, morphological, lexico-semantic features.

Постановка проблеми. Лексична система мови перебуває в безперервному русі та зазнає постійних змін. Її мінливість зумовлена тісним взаємозв'язком мови із суспільною діяльністю її носіїв. Для того, щоб ефективно виконувати комунікативну функцію, словниковий склад мови має миттєво відображати зміни, що виникають у різних сферах життя суспільства [1; 2; 3; 4; 5; 6]. Активне проникнення англіцизмів в українську мову є одним із найвиразніших явищ в її розвитку. Глобалізаційні процеси та стрімкий розвиток інформаційних технологій сприяють поширенню англійської мови як мови міжнародного спілкування, науки, бізнесу та масової культури. Сьогодні українська мова зазнає інтенсивного впливу англійських лексичних одиниць. Хоча цей процес вважається природним, але на думку дослідників він може загрожувати збереженню мовної самобутності, оскільки надмірне і невідповідне застосування англіцизмів призводить до поступового вилучення питомих слів. Особливо актуальною ця проблема постає в умовах формування мовної політики незалежної України, де питання доцільності вживання запозичень набувають суспільного значення [7; 8].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Всебічні дослідження англіцизмів у лексичній системі англійської мови постійно відбивалися в працях мовознавців. Зокрема, розглядалися питання функціонування запозичень у різних сферах життєдіяльності суспільства [7; 9; 8; 10; 11; 12; 13; 14]. Здійснені наукові розвідки англіцизмів щодо класифікації англіцизмів, їхньої адаптації, функціонально-стилістичних характеристик [1; 16]. Науковці наголошують, що англіцизми є не лише лексичним поповненням, а й показником соціокультурних змін. Водночас у сучасних дослідженнях підкреслюється необхідність розмежування доцільних запозичень і мовних кальок, що порушують норми української літературної мови. Попри значну кількість праць, проблема комплексного аналізу функціонування англіцизмів залишається актуальною.

Постановка завдання. Мета статті полягає у комплексному аналізі процесів асиміляції англіцизмів у сучасній українській мові з урахуванням їхніх фонетичних, графічних, морфологічних, семантичних особливостей.

Виклад основного матеріалу. Процес залучення іншомовної лексики до мовної системи

зумовлюється низкою чинників. Зокрема, запозичення виникають унаслідок потреби називати нові предмети, явища, поняття або осіб, для яких у мові-реципієнті відсутні відповідні найменування; прагнення актуалізувати попередній мовний контекст шляхом використання іншомовного терміна, що функціонує як епізодичне цитування й не завжди закріплюється в лексичній системі; а також під впливом усталеної практики вживання іншомовної номінації у випадках, коли в рідній мові відповідне позначення трапляється обмежено або є маловживаним. У деяких випадках перевага надається іншомовній лексемі з огляду на її ширший експресивний потенціал порівняно з питомих відповідником. Коли ж питоме слово сприймається як надто прямолінійне або стилістично різке, запозичений термін виконує функцію мовного пом'якшення, набуваючи евфемістичного забарвлення. Іншомовні елементи можуть використовуватися й для створення іронічного чи комічного ефекту [2, с. 112; 4, с. 21]. На думку О. М. Мороховського, мотиви запозичення іншомовної лексики не завжди піддаються однозначному тлумаченню [4, с. 22]. Він виокремлює три групи чинників, які зумовлюють цей процес:

- 1) номінативну недостатність і прагнення до мовної економії;
- 2) орієнтацію на нейтральні, позбавлені конотацій лексеми, передусім у науково-технічній термінології;
- 3) використання запозичень із конотативним забарвленням у публіцистиці та молодіжному жаргоні з метою стилістичної виразності [4, с. 22–23].

У сучасних умовах глобалізації та інформаційного розвитку англійська мова проникає в усі сфери українського соціуму. Українська мова активно запозичує назви нових реалій, технологій і явищ, що вимагає процесу їхньої адаптації до системи української мови. Цей процес асиміляції запозичень охоплює одночасно впливи на фонетичну, графічну, граматичну та лексико-семантичну системи мови-реципієнта. Дослідження різних аспектів такого проникнення допомагають глибше зрозуміти мовні процеси й розробити механізми збереження мовної ідентичності [17, с. 19; 18, с. 501].

Зазвичай виокремлюють кілька основних типів асиміляції запозичених англійських слів: фонетичну, графічну (орфографічну), морфо-

логічну (граматичну), лексико-семантичну. Ці види асиміляції певною мірою взаємопов'язані і відбуваються послідовно. Під асиміляцією розуміють адаптацію іншомовного слова шляхом максимальної прилаштування його звукової форми, написання, граматичних і лексико-граматичних характеристик до норм мови-реципієнта [17, с. 19; 18, с. 501].

Перехід іншомовних одиниць з однієї мови в іншу відбувається поетапно й охоплює три послідовні стадії:

а) уживання іншомовного слова в межах одного окремого висловлювання: на цьому етапі лексема з'являється в мовленні спорадично, зазвичай у чужомовному контексті, тому не закріплюється в системі приймаючої мови й перебуває ніби на її периферії;

б) запозичення іншомовної одиниці, тобто її прийняття іншою мовою як чужорідного, але вже стабільного компонента. Такий процес можливий лише після неодноразового використання слова носіями мови, коли його входження до нової мовної системи зумовлюється комунікативною необхідністю. Запозичена лексема ще тривалий час зберігає ознаки іншомовного походження, проте водночас сприймається й визнається як необхідна складова частина лексико-семантичної системи;

в) інтеграція, тобто етап повного освоєння іншомовного слова, за якого мовці вже не усвідомлюють його як чужомовне. Запозичена одиниця органічно входить до мовної системи, а встановлення її походження можливе переважно лише за допомогою етимологічного аналізу [2, с. 110].

Фонетична асиміляція полягає у відтворенні звукової оболонки англійського слова в системі української фонетики. Асиміляційні процеси на фонетичному рівні визначаються такими ознаками: відсутність м'якості у вимові африкати [дж], наприклад: *дайджест* – *digest*; заміна англійських альвеолярних [t], [d] [n] на українські зубні фонети, наприклад: *трейдинг* – *trading*, *агенда* – *agenda*, *інкорпорація* – *incorporation*; усунення аспірації, яка властива англійській мові [p], [t], [k] перед наголошеним голосним, наприклад: *тюнер* – *tuner*; передача фонети [æ] фонетами [a] або [e], наприклад, *гамбургер*, *мас-медіа*, *істеблїшмент*; заміна однокладових слів, які закінчуються німим [e] на двокладові, наприклад: *cruise* – *кру-їз*; збереження місця наголосу, який притаманний мові-джерелу, наприклад: *реслінг* – *wrestling*. На фінальному етапі адаптації відбувається остаточне закріплення запозичених англіцизмів у фонетичній системі української мови, наприклад: *грант*, *спрей*, *стенлер* [9, с. 44–46].

Графічна асиміляція полягає у відтворенні написання іншомовного слова за допомогою графічних засобів української мови. Це особливо важливо для англіцизмів, оскільки англійська використовує латиницю, а українська – кирилицю. У випадку мов зі спільною системою письма графічне переоформлення може бути мінімальним; проте для української найчастіше необхідне транскрибування чи транслітерація. Запозичення з англійської передаються двома способами: *транскрипцією* (відтворенням звучання), наприклад: *file* – *файл* та *транслітерацією* (буквеною передачею), наприклад: *chat* – *чат*. Повне засвоєння англіцизмів характеризується встановленням єдиного варіанта написання запозичення згідно з орфографічною нормою української мови, наприклад: *кастинг*, *брифінг*, *паркінг*, а також написання запозичень за правилами української орфографії, наприклад: *тинейджер*, *бізнес*, [9, с. 46–47].

Грамматична асиміляція передбачає пристосування запозичених англіцизмів до граматичних категорій української мови. Це виявляється у наданні іншомовному слову суфіксів і флексій тієї частини мови, до якої воно належить. Наприклад, запозичене англійське дієслово *to render* отримало українське закінчення *-ити* (*рендерити*). Англійські афікси стали частково продуктивними і в українському словотворі: наприклад, суфікси *-er* і *-holic* закріпилися в неологізмах, наприклад: *anonymizer* – *анонімайзер*, *gameholic* – *геймоголік*. Запозичені лексеми часто стають частиною нових похідних українських слів, наприклад: *футбол* (*football*), *трамвай* (*tramway*). У цих словах елементи англійської фрази об'єднані в єдині українські лексеми. Такі випадки свідчать про глибоке входження запозичень у морфологічну систему мови та їхню продуктивну участь у словотворенні. Навіть ті англіцизми, які спочатку сприймалися як іноземні слова, з часом можуть давати питомі деривати, наприклад: *стрес* – *стресовий*, *лідер* – *лідерство* [9, с. 47–48].

Процес освоєння англіцизмів на лексико-семантичному рівні може охоплювати декілька етапів. На початковій стадії пояснення значення запозиченого слова подається описово в дужках, а також спостерігається співіснування у мові-реципієнті дублетів із запозиченого та питомого слів з однаковим значенням, при цьому перевага надається питомому слову. Поглиблений етап асиміляції запозичення характеризується відсутністю пояснення його значення, звуженням, розширенням, спеціалізацією значень. На етапі повної аси-

міляції зникає дублетне вживання запозиченого і питомого слів; іншомовне слово може набувати нового чи переносного значення, яке відсутнє у мові-джерелі [9, с. 50–51].

Висновки. Отже, на сучасному етапі англiцизми є невід'ємною частиною словникового складу української мови, які збагачують лексику і дозволяють позначати нові реалії в умовах стрім-

кого технологічного та культурного прогресу. Водночас необхідно зважати на доцільне використання англiзованих лексичних одиниць, щоб не втратити самобутності української мови. Тому виникає необхідність у виробленні ефективних механізмів щодо належного вживання іншомовної лексики та розвитку питомої термінології з метою збереження культурної ідентичності мови.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Борковська І. П. Теорія запозичення в лінгвістичній літературі. *Вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут»*. Сер. Філологія. Педагогіка. 2017. Вип. 10. С. 46–47.
2. Жлуктенко Ю. О. Мовні контакти. Київ: КДУ, 1966. 133 с.
3. Курченко Л. М. Сучасні тенденції асиміляції англоамериканських запозичень у студентському соціолекті німецької мови (соціолінгвістичний аспект): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: 10.02.04. Київ, 1994. 21 с.
4. Мороховський О. М. Деякі питання теорії запозичень. *Мовознавство*. 1984. № 1. С. 19–25.
5. Москаленко А.А. Про зміни у лексичній системі української мови. *Лексикологія. Лексикографія*. 1966. Вип. 5. С. 118–124.
6. Радчук В. А. Мова в Україні : стан, функції, перспективи. *Мовознавство*. 2002. № 2–3. С. 39–45.
7. Дьолог О.С. Лексичні англiцизми як особливість сучасної мовної моди. *Українська мова*. 2018. С. 14–21.
8. Велика А. М., Чернуха В. В. Англійські запозичення в українських засобах масової інформації. *Global science: prospects and innovations* : матеріали VII Міжн. наук.-практ. конф., 1–3 березня 2024 р. Ліверпуль, 2024. С. 512–521.
9. Архипенко Л. М. Іншомовні лексичні запозичення в українській мові: етапи і ступені адаптації (на матеріалі англiцизмів у пресі кінця ХХ – початку ХХІ ст.): дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01 / Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна. Харків, 2005. 155 с.
10. Гудима Г. Б. Використання англiцизмів у інтернет-комунікації. *Закарпатські філологічні студії*. 2022. Т. 23, № 1. С. 107–112.
11. Дмитренко О. Кохан С. Вплив англiцизмів на сучасний український молодіжний сленг. *Лінгвістичні студії*. 2020. Вип. 40(2). С. 49–56.
12. Дзеньків В., Сокирко В. Вплив англiцизмів на формування сучасного молодіжного сленгу. *Гуманітарні студії в сучасному світі*. матеріали Всеукр. наук. конф. Кривий Ріг : ДЮІ МВС України, 2020. С. 134–20.
13. Павелків К.В. Вплив англiцизмів на сучасну українську мову: сфери проникнення. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2023. № 63(2). С. 125–134.
14. Стишов О. С. Українська лексика кінця ХХ століття (на матеріалі мови засобів масової інформації). Київ : Пугач, 2005. 388 с.
15. Стишов О.А. Нові іншомовні слова в українськомовних ЗМІ початку ХХІ ст. *Studia philologica*. 2017. Вип. 9. С. 66–75.
16. Прийма Л. А. Граматичне освоєння англiцизмів у сучасній українській мові. *Лінгвістичні студії*. 2020. Вип. 40(2). С. 71–80.
17. Каріда О. Особливості адаптації англiзованих запозичень в українській термінології інтернету. *Лінгвістика*. 2020. Вип. XXXII. С. 16–23.
18. Чорний І. В., Чорна В. Л. Англiцизми в сучасній українській мові. *Вісник науки та освіти*. 2024. № 7(25). С. 499–509.

Дата першого надходження рукопису до видання: 21.11.2025

Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 19.12.2025

Дата публікації: 31.12.2025